

دانش و پژوهش

دانشگاه آزاد اسلامی واحد خوراسگان (اصفهان)

علوم تربیتی و روان‌شناسی

شماره سیزدهم و چهاردهم - پاییز و زمستان ۱۳۸۱

صص ۱۰۲ - ۸۵

بررسی عوامل مؤثر در تحقق اهداف دوره ابتدایی از دیدگاه

مدیران و آموزگاران آموزش و پرورش

علی عطا فر^۱ - حسین آقابابائی دینی^۲ - مهشید داروئی^۳

پرتال جامع علوم انسانی

چکیده

اهداف این تحقیق بررسی تأثیر امکانات مالی، امکانات فیزیکی، منابع انسانی، مدیریت و فعالیتهای آن، محتوا و مواد درسی، فعالیتهای پرورشی و تربیتی در تحقق اهداف از پیش تعیین شده آموزش و پرورش دوره ابتدایی است.

جامعه آماری تحقیق همه مدیران و آموزگاران شاغل در منطقه برخوردار است که ۴۳۰ نفر بودند، و نمونه آماری آن ۱۲۰ نفر از جامعه آماری بود که با استفاده از شیوه نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای انتخاب گردیده‌اند.

نتایج تحقیق نشان داد که تمام عوامل مورد مطالعه با اطمینان ۹۹٪ بر تحقق اهداف از پیش تصویب شده آموزش و پرورش مقطع ابتدایی تأثیر مستقیم دارند. کلید واژه‌ها: منابع مالی، منابع و امکانات، منابع انسانی، ارکان مدارس، محتوا و مواد درسی، فعالیتهای پرورشی تربیتی، اهداف آموزش و پرورش ابتدایی، آموزش و پرورش منطقه برخوردار.

۲- کارشناس ارشد مدیریت.

۱- استادیار گروه مدیریت دانشگاه اصفهان.

۳- کارشناس ارشد مدیریت.

مقدمه

در دوران کنونی آموزش و پرورش یکی از مهمترین نهادهای اجتماعی هر کشور به شمار می‌رود که نقش بسیار اساسی در رشد و توسعه اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی دارد. از کشورهای در حال توسعه گرفته تا پیشرفته‌ترین جوامع هر یک به گونه‌ای با مسأله آموزش و پرورش درگیر هستند. در کشورهای در حال توسعه میزان بالای بی‌سوادی و گستردگی ناآگاهیهای عمومی مسأله‌ای اساسی است. در جوامع توسعه‌یافته رشد سریع دانش و فن‌آوری ایجاب می‌کند که عموم مردم از علوم و دانش جدید آگاهی یابند. در واقع آموزش و پرورش فرایند آگاه‌سازی مردم است؛ نسل آینده را با ارزشهای اجتماعی آشنا می‌کند و در تحکیم مبانی اخلاق فردی و اجتماعی کوشش می‌نماید، آنها را با فرهنگ جامعه خود آشنا می‌سازد و با ایجاد مهارت‌های هنری، علمی و فنی یکایک آنها را برای عضویت مفید و سازنده در جامعه آماده می‌کند (ندیمی و بروج، ۱۳۷۷).

سالهایی که کودک در دبستان تحت تعلیم و تربیت قرار می‌گیرد، یکی از مهمترین دوران تحصیل و زندگی او به حساب می‌آید. چنانچه در این دوره امکانات صحیح و محیط سالم و با نشاطی فراهم گردد، زمینه لازم برای شکوفایی استعدادها و فراهم می‌گردد و به ابزار لازم و اولیه برای زندگی و سازگاری اجتماعی مجهز خواهد شد.

با تأکیدی که امروزه بر آموزش و پرورش ابتدایی می‌شود، ضروری است سیاستگذاران و برنامه‌ریزان و دست‌اندرکاران آموزش و پرورش بیش از پیش به سرعت تحولات و پیشرفتهای کنونی در زمینه‌های مختلف علمی بیندیشند و به توسعه کمی و بهبود کیفی آموزش و پرورش به‌ویژه آموزش ابتدایی توجه بیشتری مبذول دارند (تقی‌پور ظهیر، ۱۳۷۴).

مقاله حاضر بر اساس پژوهشی که در سال تحصیلی ۸۱-۱۳۸۰ با هدف دستیابی به عواملی که بر اهداف دوره ابتدایی مؤثر است، انجام گرفته و تدوین شده است. در ابتدا اهمیت مسأله مطرح شده بیان گردیده و پس از بررسی پیشینه‌ای از تحقیق به تجزیه و تحلیل داده‌ها و نتیجه‌گیری از آنها پرداخته شده است.

بیان مسأله و اهمیت آن

هنگامی که با دیدگاه سیستمی به نظام آموزش و پرورش نگریسته می‌شود آموزش و پرورش ابتدایی به عنوان یکی از زیر مجموعه‌های این نظام، در جایگاه خود از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. دوران ابتدایی در رشد مفاهیم و معانی اموری که کودک در زندگی روزمره با آنها سروکار دارد، نقش مهمی را بازی می‌کند. در این دوران تفکر کودک با درک مفاهیم اساسی نظیر مفهوم زمان، مکان، عدد، علت و... سازمان می‌یابد و شکل‌گیری شخصیت اجتماعی وی که در خانواده پی‌ریزی شده است تداوم می‌یابد (ندیمی و بروج، ۱۳۷۷).

در ایران از ابتدای شکل‌گیری آموزش و پرورش دوره ابتدایی تاکنون به شیوه‌های گوناگون در هر برهه از زمان و بنا به مقتضیات اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و نیازهای افراد، اهداف مختلف و متعددی برای آن در نظر گرفته شده است. در آخرین مرحله از تدوین اهداف آموزش و پرورش در مصوبه ۱۳۷۷/۷/۳۰ شورای عالی آموزش و پرورش، اهداف زیر به عنوان اهداف کلی آموزش و پرورش مطرح شده است: ۱- اهداف اعتقادی و اخلاقی ۲- اهداف علمی ۳- اهداف فرهنگی، هنری ۴- اهداف اجتماعی ۵- اهداف زیستی ۶- اهداف سیاسی ۷- اهداف اقتصادی (صافی، ۱۳۸۰، ص ۴۶). و به دنبال آن در رأی صادره در ششصد و چهل و هفتمین جلسه شورای عالی آموزش و پرورش مورخ ۱۳۷۹/۲/۲۹ برای آموزش و پرورش دوره ابتدایی اهداف زیر به تفکیک مشخص گردید که عبارت‌اند از: ۱- اهداف اعتقادی ۲- اهداف اخلاقی ۳- اهداف علمی، آموزشی ۴- اهداف فرهنگی، هنری ۵- اهداف اجتماعی ۶- اهداف زیستی ۷- اهداف سیاسی ۸- اهداف اقتصادی (نگاه، ۱۳۷۹، ص ۵).

این اهداف به همراه اهداف جزئی و رفتاری آن به مدارس ابتدایی و کلیه دست‌اندرکاران تعلیم و تربیت ابلاغ شد تا فعالیتها و برنامه‌های خود را در راستای این اهداف تدوین و تنظیم نمایند. اما تدوین و ابلاغ اهداف به مدارس به تنهایی کافی نیست بلکه مسأله مهمتر دستیابی به این اهداف و شناسایی عوامل مؤثر در تحقق این اهداف می‌باشد که همواره باید مد نظر مسؤولان، مدیران و دست‌اندرکاران آموزش و پرورش قرار گیرد.

کوشش برای رسیدن به هدفهای مطلوب و از پیش تعیین شده، مستلزم

برنامه‌ریزی است. مسئولان و کارشناسان آموزش و پرورش براساس نیازها و ویژگیهای مقاطع مختلف سنی، اهداف تعیین شده و امکانات موجود به تدوین و تهیه برنامه‌های مختلف می‌پردازند. برنامه‌ریزی و اجرای آن، تحقق اهداف را میسر می‌سازد، نقش برنامه‌ریزی در همه سازمانها از اهمیت بسیاری برخوردار است.

به‌طور کلی برنامه‌ریزی، عملیات سازمان را پیش‌نگری و بر هدفهای سازمان متمرکز می‌کند و عمل نظارت و ارزیابی را تسهیل می‌نماید. آنچه که در واقع ضرورت و نیاز به برنامه‌ریزی از آن ناشی می‌شود، این است که همه سازمانها با فعالیت در محیطی پویا و پیچیده درصدد هستند که منابع محدود خود را برای رفع نیازهای متنوع و تحقق اهداف خود صرف کنند (آیت‌اللهی، ۱۳۸۰).

امروزه برنامه‌ریزی راهبردی^۱ از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. این نوع برنامه‌ریزی متکی به مشارکت و همکاری همه افراد و عناصر سازمان در تعریف مقاصد، رسالتها و ارائه الگوهای عمل برای دستیابی به هدفهای مورد نظر می‌باشد. بنا به تعریفی که انجمن برنامه‌ریزی استراتژیک ارائه داده است: «فرآیند تعیین، تنظیم و توسعه نظام‌مند مقصد، دورنما، مأموریت، اهداف دوربرد، استراتژی، سیاستهای اصلی و مهمترین هدفهای کوتاه‌مدت در یک سازمان را برنامه‌ریزی استراتژیک می‌نامند» (آیت‌اللهی، ۱۳۸۰ ص ۸۷).

امروزه نظامهای آموزشی به‌طور مداوم تحت تأثیر تغییرات و تحولاتی هستند که در جوامع بشری اتفاق می‌افتد. برنامه‌ریزی استراتژیک در نظامهای آموزشی و به‌ویژه آموزش و پرورش دوره ابتدایی با توجه به مراحل که دارد پاسخگوی این تغییرات است و سازمانهای آموزشی را همگام با این تغییرات به سمت اهداف تعیین شده به پیش می‌برد (کافمن و هرمن، ۱۳۷۴).

با مشخص شدن نوع برنامه‌ریزی، گروه اجرایی شامل مدیران، مسئولان، کارشناسان، آموزگاران و حتی نیروهای خدماتی به جریان می‌افتد. عملکرد ادارات آموزش و پرورش در هر ناحیه و در نهایت عملکرد مدارس، بازتابی از یک برنامه‌ریزی مناسب است. برای بررسی بهتر تناسب برنامه‌ها با امکانات، نیازها و ویژگیها - شیوه

ارزیابی عملکرد نظام آموزشی لازم و ضروری خواهد بود. این شیوه با نگرشی نظام مند جوابگوی این نیاز خواهد بود.

ارزیابی عملکرد نظام آموزش ابتدایی با نگرش نظام مند هنگامی که با نگرش نظام مند عملکرد یک سازمان مورد ارزیابی قرار می‌گیرد، آن سازمان به عنوان یک کل متشکل از اجزاء و عناصر در نظر گرفته می‌شود و فرایند ارزیابی براساس عناصر نظام یعنی درون‌دادها، میان‌داده‌ها و برون‌دادهای آن صورت می‌گیرد. آموزش و پرورش ابتدایی یکی از زیر مجموعه‌های نظام آموزش و پرورش هر کشور است و مدارس ابتدایی جزء خرده‌نظامهای آن به حساب می‌آیند. در زمان ارزیابی از عملکرد نظام آموزش و پرورش ابتدایی در واقع به ارزیابی از عناصر این نظام و میزان تأثیر هر کدام در تحقق اهداف تدوین شده در طرح استراتژیک پرداخته می‌شود.

ارزیابی درون‌دادها

درون‌دادهای نظام آموزش و پرورش ابتدایی شامل منابع انسانی، منابع مالی، امکانات و فضاهای آموزشی، مطالب درسی و آموزشی، اهداف، قوانین و مقررات و... می‌باشد.

برای ارزیابی درون‌دادهای این نظام می‌توان سؤالات زیر را مطرح کرد:

۱- منابع انسانی این نظام (مدیر، معاون، آموزگاران، مربیان ورزش، مربیان بهداشت، مربیان پرورشی، متصدی آزمایشگاه، دفتردار، سرایدار، خدمتگذار و...) تا چه میزان در

پیشبرد اهداف این نظام نقش داشته‌اند؟

۲- منابع مالی (کمکهای شورای آموزش و پرورش، اعتبارات دولتی، کمکهای مردمی و...) تا

چه حد در تحقق اهداف تدوین شده این نظام مؤثر بوده‌اند؟

۳- امکانات و فضاهای آموزشی تا چه حد در موفقیت نظام آموزش و پرورش ابتدایی

نقش داشته‌اند؟

۴- اهداف تدوین شده در طرح استراتژیک تا چه حد دست‌یافتنی و قابل حصول

بوده‌اند؟

۵- قوانین، مقررات و سیاستهای تدوین شده برای این نظام تا چه حد در موفقیت یا عدم

موفقیت آن نقش داشته‌اند؟

ارزیابی میان‌دادها

میان‌دادها یا فرایندهای نظام آموزش و پرورش ابتدایی عبارت‌اند از: تدریس معلم و روشهای آن، استفاده از فن‌آوری آموزشی، عملکرد کارکنان، عملکرد انجمن اولیا و مربیان و شوراهای مدرسه، فعالیتهای پرورشی- تربیتی، نظام ارزشیابی و امتحانات، فعالیتهای فرهنگی، هنری، ورزشی، علمی و...

در خصوص ارزیابی از میان‌دادها می‌توان سؤالات زیر را مطرح ساخت:

- ۱- فرآیند تدریس معلم و استفاده از روشهای جدید یاد دهی - یادگیری تا چه حد در موفقیت و پیشبرد اهداف این نظام نقش داشته است؟
- ۲- استفاده از فن‌آوری آموزشی در فرآیند تدریس تا چه میزان در تحقق اهداف تدوین شده مؤثر بوده است؟
- ۳- عملکرد مدیر، معاون، آموزگار، مربی ورزش، مربی بهداشت، مربی پرورشی، متصدی آزمایشگاه و سایر کارکنان تا چه حد در دستیابی به اهداف تدوین شده مؤثر بوده‌اند؟
- ۴- آیا فعالیتهای انجمن اولیا و مربیان و سایر شوراهای مدرسه (شورای معلمان، شورای دانش آموزان و...) در موفقیت یا عدم موفقیت این نظام مؤثر بوده است؟
- ۵- فعالیتهای علمی، آموزشی، پرورشی، تربیتی، فرهنگی، هنری، دینی و... تا چه حد در تحقق اهداف تدوین شده برای این نظام مؤثر بوده است.
- ۶- آیا شیوه‌های مختلف ارزیابی و امتحانات در دستیابی یا عدم دستیابی به اهداف نظام مؤثر بوده‌اند؟

ارزیابی برون‌دادها

برون‌دادهای نظام آموزش و پرورش ابتدایی عبارت‌اند از: دانش‌آموزان با مهارتهای گوناگون و جدید، تحقق اهداف تدوین شده، مردودشدگان، گواهینامه‌های صادر شده، افزایش آگاهیهای جامعه و...

در مورد ارزیابی برون‌دادها می‌توان سؤالات زیر را مطرح ساخت:

- ۱- چه تعداد از دانش‌آموزان توانسته‌اند با موفقیت این دوره آموزشی را پشت سر بگذارند؟
- ۲- تا چه میزان به مهارتهای گوناگون دانش‌آموزان اضافه گردیده است؟

۳- میزان مردودشدگان چند درصد است؟

۴- تا چه میزان اهداف تدوین شده در طرح و برنامه استراتژیک تحقق یافته است؟

۵- چه عواملی بیشتر باعث تحقق اهداف گردیده است؟

۶- نقاط ضعف و قوت در راه دستیابی به اهداف کدام است؟

پس از انجام مراحل ارزیابی (ارزیابی از طرح استراتژیک و ارزیابی از عملکرد نظام آموزشی) و جمع‌آوری اطلاعات مربوط به نقاط ضعف و قوت طرح استراتژیک، چگونگی عملکرد نظام آموزشی، سنجش میزان تحقق اهداف استراتژیک برنامه، شناسایی عوامل مؤثر در تحقق یا عدم تحقق اهداف، لازم است طرح استراتژیک مورد بازنگری و تجدید نظر قرار گیرد و اصلاحات مورد نظر در خصوص آن انجام شود و عواملی که بر اثربخشی نظام مؤثر بوده‌اند تقویت گردد و برای برطرف نمودن نقاط ضعف در عملکرد نظام، اقدامات لازم صورت گیرد.

به همین منظور در این تحقیق به بررسی عوامل و عناصر مؤثر در تحقق و دستیابی به اهداف آموزش و پرورش دوره ابتدایی از دیدگاه مدیران و آموزگاران پرداخته شده است.

پیشینه تحقیق

برنامه‌ریزی در نظام آموزش و پرورش ایران به شیوه کاملاً استراتژیک نیست و فقط در حد تعیین مأموریت و رسالت این نظام و تدوین اهداف بلندمدت برای دوره‌های مختلف تحصیلی است. بنابراین در پیشینه کاری تحقیق، پژوهشی که با این تحقیق مرتبط باشد پیدا نشد و در این مورد به چند تحقیق که از نظر موضوع در ارتباط با یکی از اهداف آموزش و پرورش دوره ابتدایی هستند اکتفا گردید.

کاظمی و ضیاءالدینی (۱۳۷۴) میزان تأثیر فعالیتهای امور پرورشی را بر رشد اخلاقی دانش‌آموزان مورد بررسی قرار دادند و به این نتیجه رسیدند که وجود و یا عدم وجود مربی تربیتی بر رشد اخلاقی دانش‌آموزان تأثیری ندارد.

یکی از اهداف مهم آموزش و پرورش دوره ابتدایی، اهداف پرورشی و اعتقادی است. در این زمینه آذری در سال ۱۳۷۵ عوامل مؤثر در تربیت دینی را از نظر مدیران و دبیران دینی بررسی نموده است. نتایج تحقیق نشان‌دهنده تأثیر برگزاری نماز جماعت، درس قرآن و فعالیتهای دیگر فرهنگی، مذهبی بر دانش‌آموزان دوره آمادگی و ابتدایی است.

از اهداف دیگر دوره ابتدایی رشد مهارت‌های اجتماعی است. در این مورد اورک (۱۳۷۷) به بررسی عوامل مؤثر بر رشد اجتماعی نوجوانان از دیدگاه مدیران، دبیران و دانش‌آموزان مقطع متوسطه پرداخته است. نتایج نشان‌دهنده تأثیر عوامل آموزشی در مدارس مانند محتوای دروس، فعالیت‌های فرهنگی، تربیتی و... بر رشد اجتماعی نوجوانان است. ماهروی در سال ۱۳۷۷ نیز در تحقیق خود با عنوان نقش مدارس در میزان آگاهی سیاسی دانش‌آموزان به این نتیجه رسید که در هیچ یک از دوره‌های آموزشی (از ابتدایی تا دبیرستان) مدارس تأثیری بر افزایش آگاهی سیاسی دانش‌آموزان ندارند. در داکوتای جنوبی که ویلک (۱۹۹۴) شوراهای دانش‌آموزی را مورد ارزیابی قرار داده بود بیان کردند که اصول اولیه، ارزش شوراهای دانش‌آموزی را جزء ارکان مدارس می‌داند که می‌تواند فرصتهایی برای حل مشکلات، بیان عقاید و مدیریت پروژه‌ها که همگی در راستای اهداف مدارس هستند ایجاد نماید. از نتیجه مهم این تحقیق، کسب مهارت‌های زیاد دانش‌آموزان از این راه و پیروی از یک نظام رهبری است (حسن‌زاده، ۱۳۸۰).

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
 رتال جامع علوم انسانی

اهداف و فرضیات تحقیق

هدف از این پژوهش دستیابی به نقش عواملی چون امکانات مالی و اعتباری مدارس، تجهیزات آموزشی، نقش ارکان مؤثر بر فعالیت‌های مدارس مانند انجمن‌های اولیا و مربیان، دانش‌آموزی و شورای مدارس، نقش فعالیت‌های پرورشی و تربیتی و در نهایت نقش محتوا و مطالب درسی و آموزشی - که بر رسیدن به اهداف آموزش و پرورش تأثیرگذار است، می‌باشد.

سؤالات این پژوهش نیز در ارتباط با اهداف آن به قرار زیر است:

- ۱- از دیدگاه مدیران و آموزگاران، امکانات مالی و اعتباری مدارس چه نقشی در تحقق اهداف دوره ابتدایی دارند؟
- ۲- از دیدگاه مدیران و آموزگاران امکانات آموزشگاه در دستیابی به اهداف دوره ابتدایی مؤثرند؟
- ۳- از دیدگاه مدیران و آموزگاران عوامل انسانی آموزشگاه در دستیابی به اهداف دوره ابتدایی مؤثرند؟

۴- از دیدگاه مدیران و آموزگاران ارکان مدارس در دستیابی به اهداف دوره ابتدایی تأثیر دارند؟

۵- از دیدگاه مدیران و آموزگاران محتوا و مواد آموزشی و درسی در تحقق اهداف دوره ابتدایی تأثیر دارند؟

۶- از دیدگاه مدیران و آموزگاران فعالیتها و امور پرورشی و تربیتی در تحقق اهداف دوره ابتدایی مؤثرند؟

روش پژوهش

روش تحقیق، توصیفی از نوع پیمایشی است، جامعه آماری آن شامل مدیران و آموزگاران آموزش و پرورش منطقه برخوردار در استان اصفهان است. با استفاده از شیوه نمونه گیری تصادفی طبقه ای، نمونه ای به حجم ۱۲۰ نفر انتخاب گردید و از طریق پرسشنامه محقق ساخته اطلاعات مورد نیاز جمع آوری شد. این پرسشنامه دارای ۵۳ سؤال بود که ۵ سؤال آن مربوط به اطلاعات تکمیل کنندگان پرسشنامه و ۴۸ سؤال آن مربوط به سؤالات تحقیق بود که در مقابل هر سؤال ۵ گزینه پاسخ براساس طیف لیکرت قرار گرفته تا تأثیر هر مورد سؤال در هر دسته از اهداف (اعتقادی - اخلاقی، علمی - آموزشی، فرهنگی - هنری، اجتماعی - سیاسی - زیستی و اقتصادی) دوره ابتدایی از دیدگاه پاسخگویان مشخص گردد. ضریب اعتبار پرسشنامه ۸۶/۱ درصد محاسبه شد. برای توصیف اطلاعات از شاخصهای آمار توصیفی (درصد، فراوانی، میانگین، انحراف معیار) و برای تعمیم نتایج از آزمونهای آمار استنباطی (آزمون کولموگورف - اسمیرنوف، آزمون t تک متغیره، آزمون خی دو) استفاده گردید.

این تحقیق در صدد پاسخگویی به ۶ سؤال است. اولین سؤال آن به عنوان نمونه با تصویر جدولها و توضیح اعمال آماری نشان داده شده و بقیه نتایج به صورت تشریحی بیان شده است.

یافته های پژوهش

سؤال اول تحقیق به بررسی نقش امکانات مالی و اعتباری مدارس در تحقق اهداف دوره ابتدایی می پردازد.

جدول ۲- مقایسه میانگین نمرات و t تک متغیره در خصوص تأثیر امکانات مالی - اعتباری مدارس بر اهداف دوره ابتدایی

اهداف	تعداد	میانگین \bar{X}	انحراف استاندارد S	سطح معنادار P	t یک متغیره	درجه آزادی df
اعتقادی - اخلاقی	۱۱۵	۳/۵۸	۱/۰۸	۰/۰۱	۵/۷۶	۱۱۴
علمی - آموزشی	۱۰۵	۳/۲۸	۰/۶۴۱	۰/۰۰۱	۲۰/۵۳۰	۱۰۴
فرهنگی - هنری	۱۰۴	۳/۰۵	۰/۷۶	۰/۰۰۱	۱۴/۲	۱۰۳
اجتماعی - سیاسی	۱۱۵	۳/۵۲	۰/۹۹۵	۰/۰۰۱	۵/۶۳۵	۱۱۴
زیستی	۱۱۵	۳/۵۱	۰/۹۱۹	۰/۰۰۱	۵/۹۹۵	۱۱۴
اقتصادی	۱۱۵	۳/۶۹	۰/۹۹	۰/۰۰۱	۷/۵۶۱	۱۱۴

نتایج جدول ۱ نشان می دهد که میانگین پاسخ به سؤالات مربوط به تأثیر امکانات مالی، اعتباری مدارس بین نمرات ۳/۵ تا ۱/۴ در نوسان بوده است. از سوی دیگر مقایسه میانگین نمرات پاسخ دهندگان در خصوص امکانات مالی - اعتباری با نمره ملاک برای همه اهداف نشان می دهد (جدول ۲) که t مشاهده شده در همه موارد از مقدار بحرانی جدول (۲/۳۵۸) در سطح خطای ۰/۰۱ بزرگتر است. بدین ترتیب فرض صفر رد می شود و امکانات مالی، اعتباری مدارس در تحقق همه اهداف دوره ابتدایی مؤثر است.

سؤال دوم تحقیق به تأثیر امکانات و تجهیزات آموزشگاه در تحقق اهداف دوره ابتدایی می پردازد.

طبق اطلاعات به دست آمده از دیدگاه مدیران و آموزگاران و تجزیه و تحلیل آماری آن همه اهداف دوره ابتدایی (اعتقادی - اخلاقی، علمی - آموزشی، فرهنگی - هنری، اجتماعی - سیاسی، تربیتی و اعتقادی) از امکانات و تجهیزات مناسب و نامناسب مدارس تأثیر می پذیرند و t مشاهده شده که از مقدار بحرانی جدول (۲/۳۵۸)

در خصوص همه اهداف بزرگتر است، نشان‌دهنده تأثیر زیاد امکانات آموزشی در رسیدن به اهداف تعیین شده دوره ابتدایی است.

سؤال سوم این پژوهش به نقش و تأثیر منابع انسانی مدارس مانند معاونان، مربیان بهداشت و پرورشی و آموزگاران در رسیدن به اهداف دوره ابتدایی می‌پردازد. نتایج به دست آمده از تجزیه و تحلیل اطلاعات مربوط نشان‌دهنده تأثیر مثبت این عوامل بر تحقق اهداف است. این مسأله در خصوص سه سؤال دیگر تحقیق شامل تأثیر ارکان مدارس (انجمن اولیا و مربیان، شورای مدرسه و...)، محتوا و مواد آموزشی دوره ابتدایی و امور پرورشی و تربیتی در تحقق اهداف دوره ابتدایی صدق می‌کند. به عبارت دیگر کلیه اطلاعات به دست آمده از تجزیه و تحلیل آماری نشان می‌دهد که این سه عامل بر تحقق هر چه بیشتر اهداف تأثیری مستقیم دارد و تفاوت مشاهده شده از مقدار بحرانی جدول (۲/۳۵۸) بسیار زیاد و در حد بالا است.

در بخش دیگر این تحقیق نظرات مدیران و آموزگاران در خصوص سؤالات تحقیق با یکدیگر از طریق آزمون خی دو مقایسه می‌شود.

نتایج جدول ۳ نشان می‌دهد که تمامی مقادیر خی دو (X^2) محاسبه شده از مقدار بحرانی جدول (۹/۴۹) در سطح اطمینان ۹۵٪ کوچکتر هستند. بنابراین فرض صفر تأیید می‌گردد، به عبارتی بین نظرات مدیران و آموزگاران در مورد نقش کلیه عوامل مورد بحث مانند امکانات مالی، اعتباری مدرسه، تجهیزات و امکانات آموزشی، ارکان مدرسه و... بر تحقق اهداف دوره ابتدایی، تفاوت معناداری وجود ندارد.

جدول ۳- نتایج مقایسه نظرات مدیران و آموزگاران در مورد همه فرضیات تحقیق

فرضیات	اهداف اعتقادی- اخلاقی	علمی- آموزشی	فرهنگی- هنری	اجتماعی- سیاسی	زیستی	اقتصادی		
فرضیه اول	تأثیر امکانات	X^2	۲/۴۶۹	۴/۹۹۱	۴/۱۷۱	۲/۶۷۴	۱/۶۹۸	۲/۳۹۳
	مالی- اعتباری	P	۰/۶۵	۰/۲۸۸	۰/۳۸۳	۰/۶۱۴	۰/۷۹۱	۰/۶۶۴
	در تحقق اهداف	df	۴	۴	۴	۴	۴	۴
فرضیه دوم	تأثیر امکانات	X^2	۲/۶۴۹	۲/۵۸۹	۱/۴۸۵	۰/۹۸۱	۱/۲۵۵	۳/۷۲۱
	و تجهیزات	P	۰/۶۱۸	۰/۶۲۹	۰/۸۲۹	۰/۹۱۳	۰/۸۶۹	۰/۴۴۵
	آموزشگاه در تحقق اهداف	df	۴	۴	۴	۴	۴	۴
فرضیه سوم	تأثیر منابع	X^2	۲/۹۱۷	۶/۳۱۹	۴/۳۶۷	۳/۶۵۸	۳/۲۱۲	۲/۳۶۱
	انسانی در	P	۰/۵۷۲	۰/۱۷۷	۰/۳۵۹	۰/۴۵۴	۰/۵۲۳	۰/۶۷
	تحقق اهداف	df	۴	۴	۴	۴	۴	۴
فرضیه چهارم	تأثیر ارکان	X^2	۲/۵۴	۲/۴۱۸	۱/۵۴۲	۱/۹۸۴	۰/۷۸۴	۶/۵۳۷
	مدرسه در	P	۰/۶۳۷	۰/۶۵۹	۰/۸۱۹	۰/۷۳۹	۰/۹۴۱	۰/۱۶۲
	تحقق اهداف	df	۴	۴	۴	۴	۴	۴
فرضیه پنجم	تأثیر محتوا	X^2	۰/۱۹۵	۲/۷۵۴	۰/۹۵۳	۲/۰۷۴	۲/۱۴۳	۰/۶۰۹
	و مواد درسی	P	۰/۹۹۶	۰/۶	۰/۹۱۷	۰/۷۲۲	۰/۷۰۹	۰/۹۶۲
	در تحقق اهداف	df	۴	۴	۴	۴	۴	۴
فرضیه ششم	تأثیر فعالیتها و	X^2	۱/۹۷۱	۱/۴۵۲	۰/۹۰۲	۱/۶۲۹	۱/۲	۲
	امور پرورشی	P	۰/۷۴۱	۰/۶۹۳	۰/۹۲۴	۰/۸۰۴	۰/۸۷۸	۰/۷۳۶
	تربیتی در تحقق اهداف	df	۴	۴	۴	۴	۴	۴

نتیجه گیری

پس از جمع آوری و تجزیه و تحلیل اطلاعات، نتایج زیر در مورد هر فرضیه و هر یک از اهداف دوره ابتدایی به دست آمده که به طور خلاصه بیان می‌گردد. در خصوص سؤال اول یعنی تأثیر امکانات مالی و اعتباری (از قبیل کمکهای مردمی، اعتبارات پرداختنی به مدارس و کمکهای مالی شورای آموزش و پرورش منطقه) در تحقق اهداف دوره ابتدایی به این نتیجه رسیده که این نوع امکانات با اطمینان ۹۹٪ بیش از سطح متوسط در تحقق اهداف دوره ابتدایی نیز تأثیر دارند. بنابراین با توجه به این موضوع، مسؤولان و دست‌اندرکاران و مدیران عالی آموزش و پرورش باید از راههای گوناگون به تقویت بنیه مالی مدارس بپردازند تا مدارس بتوانند ضمن استفاده درست از این منابع، زمینه تحقق اهداف این دوره را هر چه بهتر فراهم نمایند. به این منظور پیشنهاد می‌گردد به بررسی راههای افزایش تقویت مشارکتهای مردمی که نقش مهمی در تأمین منابع مالی مدارس دارد پرداخته شود. نتایج در خصوص سؤال دوم تحقیق یعنی تأثیر و نقش امکانات و تجهیزات آموزشگاه از قبیل کتابخانه، آزمایشگاه، امکانات و فضاهای ورزشی، سرویس‌های بهداشتی، وضعیت فیزیکی کلاسها و... حاکی از آن است که این گونه امکانات با اطمینان ۹۹٪ در دستیابی به اهداف تدوین شده برای دوره ابتدایی تأثیر دارند. با توجه به این موضوع، تلاش در جهت توسعه، تجهیز، نوسازی و بهسازی امکانات و تجهیزات مدارس ابتدایی از اهمیت خاصی برخوردار می‌باشد که این امر مستلزم شناسایی و اطلاع کامل از میزان امکانات و تجهیزاتی است که در اختیار مدارس کشور قرار دارد و به همین دلیل لازم است، طی تحقیقاتی در هر یک از مناطق و نواحی آموزشی، به بررسی میزان امکانات و تجهیزات مدارس ابتدایی پرداخته شود. در مورد سؤال سوم تحقیق یعنی نقش منابع انسانی آموزشگاه (مدیر، معاونان، مربیان ورزشی، آموزگاران، متصدیان آزمایشگاه و...) در تحقق اهداف دوره ابتدایی به این نتیجه رسیده که نیروی انسانی و عملکرد آن در آموزشگاه می‌تواند تأثیر بیشتری از سطح متوسط (با اطمینان ۹۹٪) در دستیابی به اهداف دوره ابتدایی داشته باشد، بنابراین جذب و به‌کارگیری نیروهای متخصص و با تجربه در این مقطع از اهمیت خاصی برخوردار است و لازم است فرایند استخدام و به‌کارگیری افراد در این دوره تحصیلی نیز با همین هدف

صورت گیرد و ضمن عنایت به موضوع شایسته‌سالاری در به کارگیری افراد، توجه بیشتری به ارزیابی عملکرد کارکنان که نقش مهمی بر اثربخشی مدارس ابتدایی دارد فراهم گردد.

یافته‌های تحقیق در مورد سؤال چهارم یعنی تأثیر ارکان مدارس ابتدایی (انجمن اولیا و مربیان، شورای مدرسه، شورای آموزگاران، شورای دانش‌آموزان، شورای مالی) در تحقق اهداف دوره ابتدایی نشان‌دهنده این است که ارکان مدارس می‌توانند تأثیر بیشتری از سطح متوسط (با اطمینان ۹۹٪) در دستیابی به اهداف دوره ابتدایی داشته باشند. ارکان مدارس از مواردی هستند که می‌توانند هر چه بیشتر زمینه مشارکت فعال اولیا، کارکنان و دانش‌آموزان مدارس را در امور جاری مدرسه که به منظور تحقق بخشیدن به اهداف آن انجام می‌گیرد، فراهم نمایند، بنابراین لازم است مدیران ضمن آموزش مهارت‌های لازم برای برگزاری و فعال‌تر کردن این جلسات، در جلساتی که مربوط به این‌گونه شوراها می‌باشد، به تبیین اهداف دوره ابتدایی برای افراد بپردازند و زمینه مشارکت فعال آنان را در اتخاذ تصمیمات و انجام امور مربوط به مدارس فراهم نمایند. در خصوص سؤال پنجم تحقیق یعنی محتوای دروس دوره ابتدایی و تأثیر آنها در تحقق اهداف، به این نتیجه رسیده که دروس دوره ابتدایی با اطمینان ۹۹٪ بیشتر از سطح متوسط در تحقق اهداف تدوین شده برای این دوره تأثیر دارند. نکته مهمی که در مورد مطالب درسی دوره ابتدایی باید رعایت گردد، این است که تمامی مطالب و محتوای دروس باید به منظور تحقق اهداف تدوین شده برای دوره باشند و چون این اهداف سال‌های مختلف ممکن است تغییر یابند و به‌روز گردند، دروس ابتدایی نیز همگام با این تغییرات باید تغییر پیدا کنند. نتایج تحقیق در مورد سؤال ششم تحقیق یعنی تأثیر فعالیتها و امور پرورشی و تربیتی از قبیل برگزاری نماز جماعت، برگزاری مسابقات فرهنگی، هنری، برپایی جشنها و مراسم به مناسبت‌های مختلف، برگزاری اردوهای زیارتی - سیاحتی و... به این نتیجه دست یافته که انجام این نوع فعالیتها در مدارس با اطمینان ۹۹٪ بیشتر از سطح متوسط در تحقق اهداف دوره ابتدایی تأثیر دارند. بنابراین برای بهره‌گیری کامل و درست از این‌گونه فعالیتها برای تحقق اهداف، لازم است ضمن تجهیز مدارس به امکانات مورد نیاز، از نیروهای متخصص و باتجربه در زمینه امور تربیتی و پرورشی

استفاده شود و همواره مشارکت و همکاری فعال دانش‌آموزان در این گونه امور در نظر گرفته شود.

مقایسه نظرات آموزگاران و مدیران مقطع ابتدایی نشان می‌دهد که تفاوت معنی‌داری بین نظرات آنان وجود ندارد. هر دو گروه معتقد به تأثیر بسزای عوامل یاد شده در تحقق اهداف تعیین شده از سوی وزارتخانه هستند.

به‌طور کلی دستیابی به اهداف تدوین شده دوره ابتدایی مستلزم حمایت، پشتیبانی، درایت و خلاقیت مدیران و کارکنان مدارس ابتدایی می‌باشد، در این خصوص مدیران ضمن توجه دایم به این اهداف در تصمیم‌گیریها و برنامه‌ریزیهای خود، باید تمهیداتی را فراهم نمایند تا به کمک سایر کارکنان و منابع مادی دیگری که در اختیار آنان قرار می‌گیرد در پایان دوره ابتدایی بتوانند به اهداف در نظر گرفته شده برای این دوره دست یابند.

پیشنهادهای کاربردی

- با توجه به تأثیر عملکرد کارکنان در دستیابی به اهداف دوره ابتدایی، مدیران تمهیداتی را برای تقویت و بهبود عملکرد کارکنان فراهم نمایند و هنگام ارزشیابی از عملکرد آنان، ضمن ارزشیابی صحیح به بررسی نقاط ضعف و قوت آنان بپردازند و کارکنان را در جهت برطرف نمودن نقاط ضعف خود یاری نمایند.
- کلیه برنامه‌های تربیتی و پرورشی مانند اردوها، اعیاد، مراسم ویژه و... با تعیین اهدافی در راستای اهداف اصلی انجام گیرد و در پایان برنامه‌ها میزان تحقق آنان ارزیابی شود.
- توجه نمودن اهداف این دوره برای کلیه دست‌اندرکاران تعلیم و تربیت در هر مدرسه الزامی به‌نظر می‌رسد. روشن و شفاف شدن اهداف برای معلمان و دیگر مسئولان مدارس و جزئی کردن اهداف کلی، از وظایف مدیران محسوب می‌شود.
- نزدیک‌سازی اهداف با تعلیم و تربیت جاری مدرسه و توضیح آن در هر سال تحصیلی به معلمان و دانش‌آموزان، پیشنهادی سازنده در جهت تحقق اهداف خواهد بود.

- با عنایت به تأثیرپذیری بسیار همه عوامل قید شده در این تحقیق، گسترش امکانات مالی، تجهیزات، منابع کتابخانه‌ای، آزمایشگاهی، نیروی انسانی مؤثر و... امری ضروری در پیشبرد اهداف آموزشی و پرورشی خواهد بود.
- ارزیابی میزان تحقق اهداف علمی - آموزشی، اقتصادی، فرهنگی و... در پایان هر سال تحصیلی در سطح مدارس که موجب شناخت بیشتر مشکلات، رفع آنها و گاهی تغییر راهکارها خواهد شد.

منابع

- اورک، ج. (۱۳۷۷)، بررسی عوامل مؤثر بر رشد اجتماعی نوجوانان از دیدگاه مدیران و دبیران و دانش‌آموزان مقطع متوسطه شهرستان ایذه، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد خوراسگان.
- آذری، م. (۱۳۷۵)، بررسی عوامل مؤثر در تربیت دینی دانش‌آموزان از نظر مدیران، دبیران دینی دانش‌آموزان متدین دبیرستانهای شهر اصفهان، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد خوراسگان.
- آیت‌اللهی، ع. (۱۳۸۰)، اصول برنامه‌ریزی، تهران، چاپ سوم، مرکز آموزش مدیریت دولتی.
- بروج، م. م. ندیمی. (۱۳۷۷)، آموزش و پرورش ابتدایی، راهنمای تحصیلی و متوسطه، تهران، چاپ چهارم، انتشارات مهرداد.
- تقی‌پور ظهیر، ع. (۱۳۷۴)، اصول و مبانی آموزش و پرورش، تهران، چاپ هفتم، انتشارات دانشگاه پیام‌نور.
- حسن‌زاده محمدآبادی، غ. (۱۳۸۰)، بررسی و ارزیابی نقش شوراهای دانش‌آموزی در امور مدارس متوسطه از دیدگاه مدیران و اعضای شورای دانش‌آموزی شهر اصفهان، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد خوراسگان.
- رضائیان، ع. (۱۳۸۰)، مبانی سازمان و مدیریت، تهران چاپ دوم، انتشارات سمت.
- صافی، آ. (۱۳۸۰)، سازمان و مدیریت در آموزش و پرورش، تهران، چاپ سوم، نشر ارسباران.
- علاقه‌بند، ع. (۱۳۷۵)، مدیریت عمومی، تهران، نشر روان.

کاظمی، ی. م، ضیاءالدینی. (۱۳۷۴)، بررسی میزان فعالیتهای امور تربیتی بر رشد اخلاقی دانش‌آموزان زاهدان، شورای تحقیقات اداره کل آموزش و پرورش سیستان و بلوچستان. کافمن، ر. ج، هرمن. برنامه‌ریزی استراتژیک در نظام آموزشی، ترجمه ف. مشایخ و ع. بازرگان، (۱۳۷۴)، تهران، انتشارات مدرسه.

ماهرویی، ا. (۱۳۷۷)، بررسی میزان آگاهی سیاسی دانش‌آموزان متوسطه و عوامل مؤثر در آن در شهرستانهای تهران، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد واحد تهران مرکزی. نشریه نگاه، «رویدادهای آموزش و پرورش»، شماره ۱۵۲، تیرماه ۱۳۷۹.

وصول: ۸۱/۹/۳

پذیرش: ۸۱/۱۲/۱۰

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی